

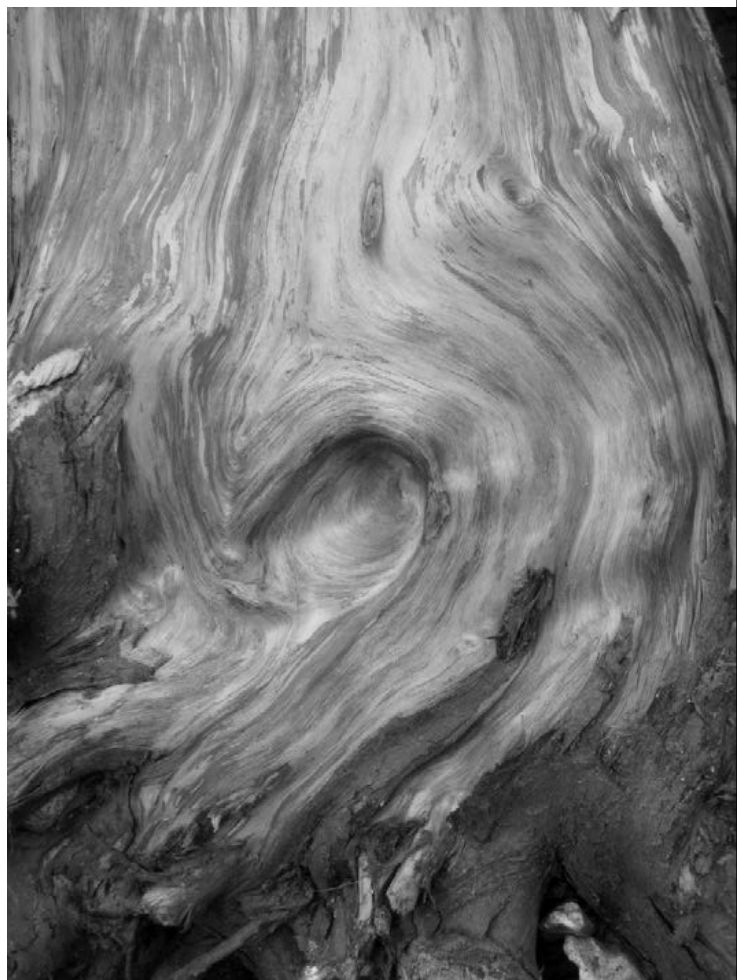
MIK A SZINGULARITÁSOK?¹

Az évek során megszállottan írtam erről a kérdésről, vissza-visszatérve rá. A fogalmat természetesen Deleuze-tól vettem. Az ontológiájában ez kulcsfogalom, olyannyira fontos, mint a sokaság vagy a virtualitás fogalma. Az ontikológiában² a szingularitások a dolgok saját virtuális létezésének, egyedi létezésüknek, *haecceitas*uknak vagy *ez-ségüknek* [*thisness*] alkotórészei. A szingularitás fogalma mégis rendkívül nehezen ragadható meg. Szingularitások népesítik be a dolgokat, ám csupán utalhatunk rájuk, nem reprezentálhatjuk őket. Deleuze körültekintően különbözteti meg a szingularitásokat az individuumoktól. Ahogyan a *Különbőség és ismétlés*ben többször is leszögezi: „az individuáció nem azonos az individuummal”. Az individuáció azokra a folyamatokra utal, amelyek által az egyedi, az individuális létrejön. A szingularitások a főszereplők az individuáció folyamatában. Nem a dolgokon kívüli valamik – szigorúan a dolgokban rejlenek, immanens módon –, de nem is minőségek (mint a szín, anyag, íz s í. t.), s nem is a dolgok alakjai. A szingularitások inkább azok, amik a dolgokban lévőkként létrehozzák a minőségeket és az alakot, amikor a dolgok bizonyos erőmezőbe kerülnek. Más erőmezők másféle minőségek és alakok létrejöttéhez vezetnének.

1 Elektronikus forrás: <https://larvalsubjects.wordpress.com/2012/06/14/what-are-singularities/>. Ezúton köszönetet mondunk a szerzőnek, amiért engedélyezte irásának lefordítását.

2 Levi R. Bryant ontikológiának nevezi az objektumorientált ontológia általa kidolgozott változatát (L. M.).

Deleuze *Az értelem logikájában* néhány provokatív példával szolgál. Azt írja, hogy „a szingularitások forduló- és inflexiók pontok; útszűkületek, csomópontok, előcsarnokok és központok; az egyesülés és a sűrűsödés pontjai, forráspontok; a könnyek és az öröm, a betegség és az egészség, a remény és az aggodalom pontjai, »érzékeny« pontok” [Gilles Deleuze: *The Logic of Sense*. Columbia University Press, New York, 63.]. Ezekből a példából arra juthatunk, hogy a szingularitások azok a feszültségek és lehetőségek az anyagon vagy egy dologon belül, amelyek teljesen egyediek a dolog számára. Mint ahogyan a képen szereplő fa esetében: a szingularitások példái a csomó, a fa mintázata, nedvessége, sűrűsége s í. t.

Wood Grain, x-EmMaLyN-x fotója
(Forrás: <https://x-emmaalyn-x.deviantart.com/art/Wood-Grain-162847436>)

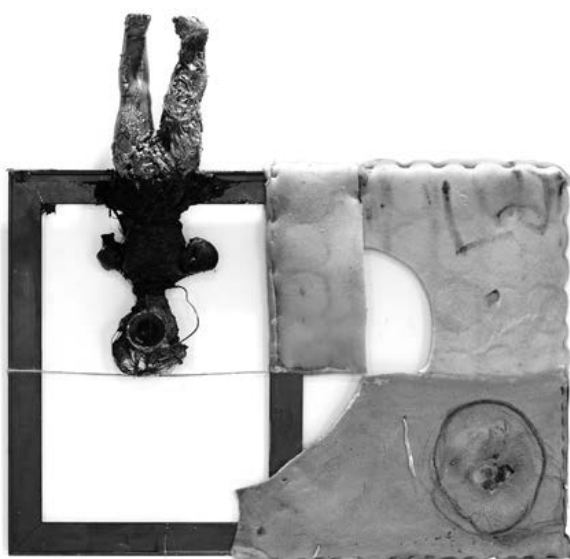
De ez a példa és a fénykép azt kockáztatja, hogy felad minden fontosat a szingularitás fogalmával kapcsolatban. Azt mondhatná valaki: „Ó, igen, a szingularitás a csomó!, a szingularitás a fa mintázata, a szingularitás mindenekelőtt minőség!” Pedig egyáltalán nem így van. Valójában a szingularitás fogalmát csak a dolgok között játszó erők és találkozások terminusai révén érthetjük meg. A szingularitások sohasem mutatkoznak meg a minőségben. Inkább csak a különböző anyagokkal való összekapcsolódásuk révén lehet következtetni rájuk. Nem veheted észre a szingularitásokat csak úgy, hogy nézed a dolgokat. Nem, érintkezésbe kell kerülnöd a dolgokkal ahhoz, hogy megsejthesd, mik a szingularitások. Az *Ezer fennsíkban* Deleuze és Guattari megvilágító erejű példát hoz fel:

„Egyfelől a megformált vagy formálható anyaghoz hozzá kell adnunk egy teljesen energikus, mozgásban lévő anyagot, amely szingularitásokat vagy haecceitasokat hordoz, s amelyek implicit formájukban inkább topológiai jellegűek, mintsem geometrikusak, és a deformáció folyamatai is társulnak hozzájuk: ilyen például a rostok változó hullámossága és megcsavaródása a fa hasogatása során. Másfelől az anyag formális lényegéből eredő alapvető tulajdonságokhoz hozzá kell adnunk a változékony és intenzív affektusokat, amelyek az adott műveletről következnek, s amelyek most lehetővé teszik, hogy például a fa többé vagy kevésbé porózus legyen, többé vagy kevésbé rugalmas és ellenálló. Mindenesetre ez a fára való ráhagyatkozás kérdése, majd annak a követése, merre vezet a műveletek összekapcsolása az anyaggal; semmint a formának az anyagra való rákényszerítése.” [Gilles Deleuze – Félix Guattari: *A Thousand Plateaus. Bloomsbury Academic, London, 408.*]

Kicsivel később Deleuze és Guattari megjegyzi: „...az anyag-áramlást csakis követni lehet” [uo. 409.]. Ez azt akarja jelenteni, hogy a nem-emberek is cselekvők, hogy ők is szereplők a maguk jogán. A főnti szakaszban Deleuze és Guattari – Simondont követve – bírálja a dolgok hülomorfikus elméletét, miszerint a dolog forma és anyag egysége, ahol

a formát mintegy kívülről a formátlan és egyenmű anyagra alkalmazzák. A hülomorfikus modell szerint a forma – amelyet férfias, intelligibilis elvnek tekintettek – mindig is valamely mintaképnek megfelelően származik Isten vagy az ember elméjéből, s ráarakódik a passzív és homogén anyagra. Deleuze és Guattari szerint a dolgokat már eleve benépesítették a szingularitások, s az anyagnak ez az „energetikus” dimenziója szabja meg, hogy az erők játékában mi lesz a dolog. Amikor a fejsze lecsap a fára, az nem egyszerűen csak a fát vágó nőnek az akarata, aki formát ad a tűzifának. Inkább a szingularitások, amelyek benépesítik a fát, járulnak hozzá a tűzifa alakjához, csakúgy, mint a fejsze és a nő cselekvése. Amit itt találunk, az az erők játéka a nő, a fejsze és a fa között, ami így előidézi a tűzifát. Nincs egy csiszolt szabványformánk a fa passzív és formátlan anyagára. A szingularitások, amelyek benépesítik a fát, hozzájárulnak valamivel, de mi ezt a hozzájárulást csak a történetek nyomán tudjuk megkülönböztetni. Természetesen a nő és a fejsze együttesének, asszemblázsának is megvannak a maga szingularitásai. Gyanítható, ha az irodalomkritikusok a tűzifa felé fordítják a figyelmüket, felfedezik, hogy a tűzifa minden test-fejsze együttes esetében más és más, azon szingularitások eredményeképpen is, amik a fát vágót jellemzik.

Emiatt van, hogy inkább topológiai, semmint geometriai jellegűek a szingularitások. A geometriában az egyenlő oldalú háromszög egyszerűen egyenlő oldalú háromszög, a derékszögű háromszög derékszögű háromszög, a négyszög az négyszög, és a téglalap az téglalap. A topológiában a szingularitások sorozata képes különböző átalakulásokon keresztül menni, amely átalakulások lehetővé teszik, hogy a háromszög négyzetté váljon és így tovább. A topológiai alakzatoknak nincsen rögzített formájuk, de formálhatóak. Most pedig képzeljünk el különböző embereket, akik olyan fadarabot faragnak, mint amilyen a képen látható. Minden személynek követnie kell a fa szingularitásait, ám ezek a szingularitások nagyon is különböző módokon valósulnak meg. Az egyikük biztosan fejet farigcsál

a fából, a másikat egy másik fejet, megint másikat egy sas fejét vagy egy gazelláét, más pedig csapkodó hullámokat vagy erdőt. A szingularitások képesek arra, hogy különböző aktualizált formákat hozzanak létre, de egyetlen ilyen forma sem létezik *a priori*. Itt a művészet éppen úgy az anyag hozadéka, mint a művész által használt eszközöké.

Ezek a példák azt sugallják, hogy van valami különleges az ember-dolog kapcsolatban. De valójában egyáltalán nem erről van szó. Fontos megérteni, hogy így van ez a dolgok közötti összes kapcsolatokkal. Minden dolgot szingularitások népesítenek be, és az összes szingularitás másként valósul meg (amit én „helyi megnyilvánulásoknak” nevezek), attól függően, hogy az erők milyen mezejébe lépnek be (amit én a vonzás rezsimjeinek nevezek). Csakugyan, annak a fának a mintázata, amely a képen látható, valamint a csomói, nem az égből pottyantak le. Nem, a fa az lett, ami felé navigált az erők mezejében, amely olyan fák foglalt magába, amelyek megerősödtek, megnőhettek a fényforrás révén (emiat a hullámos szemcsék, amelyeket az eredményezett, hogy különböző irányokba fordulva törekedett a fény felé), s a formálódás annak az iránynak az eredménye is, amely felől a legjellemzőbben fújt a szél, a csapadék mennyiségének az eredménye, a rovarok és a környéken élő állatok következménye s í. t. Azt mondják, hogy a híres Stradivarius-hegedűk kiváló tulajdonságai nem annyira a hangszerkészítők kivételes mesterségbeli tudásának eredményei, hanem annak tudhatók be, hogy a sajátságos mintázatú fák a kis jégkorszak alatt alakultak ki egy bizo-

nyos erdőben. Ezek az erők okozták, hogy a fák sajátos irányba fejlődtek, s megfelelő minőségű hangot képesek létrehozni, és ezeknek a hangszereknek a szingularitásait számos zenesz igyekszik feltárni ma is.

Azt sem feltételezhetjük, hogy a dolgok szingularitásai rögzítettek. A szingularitások megváltozhatnak, mint például annak a földnek az esetében, amelyen túltermelt valamelyik terményfajta, s így terméketlenné vált a számára, esetleg a képességeit más termények támogatására fordítja. A szingularitások mutálódnak és változnak, az eseményeknek megfelelően. Szingularitások tűnnek fel, mások megszűnnek, és gyakran a dolgok egésze elpusztul, mert túl sok műveletet szenvedtek el. Ez az alapvető elképzelés áll a helyi megnyilvánulásoknak, a saját virtuális létezésnek és a vonzás rezsimjeinek fogalma mögött. A saját virtuális létezés a dolgokat benépesítő szingularitások terepe. A helyi megnyilvánulások a dolgok aktualizált tulajdonságai, mint például egy fának a különös tulajdonságai. A vonzás rezsimjei azok az erőterek, amelyeken belül valamely dolog egyedülálló és különleges minőségekkel ruházza fel magát.

Ebből a nézőpontból a „dolog” kategóriája kevésbé az uralom vagy az identitás alakja, mint inkább az ajándéké és a meglepetésé, olyan értelemben, ahogyan Derrida beszélt az ajándékról kései munkáiban. Spinoza pedig elárulta nekünk, hogy sohasem tudhatjuk, mire képes a test. Ontikológiailag ezt úgy fordíthatjuk le, hogy „sohasem tudtuk, mire képes és mire lesz képes a dolog”. A dolgok mindig meglepetést fognak okozni – a természetük tehát „tisztá ajándék”, gazdaságosság és csere nélküli ajándék –, mert a dolgok mindig is a topológiai szingularitások menedékei maradnak, amelyeknek a hatásai kiszámíthatatlanokká válnak az erőmezőkbe jutva. És emiat szükséges bizonyos etikai óvatosság és alázatosság a dolgokkal kapcsolatban. Sohasem tudhatjuk ugyanis teljes mértékben, mit tesznek, amikor az erők egyedi összefüggéseibe lépnek.

KOCSIS Árpád fordítása